

1310

Tardar

(ALDC, VIII, 1852. *Tardar*)

Tardar (s. XIII), ‘venir tard, ser lent a venir’, deriva del llat. TARDARE ‘anar més lent, retardar, dilatar’, com l’it. *tardare*, fr. *tarder*, oc. *tardar*, cast., port. i gall. *tardar*; en llat. era un der. de TARDUS ‘lent’, oposat a VELOX. El concepte coneix derivats del verb (*ataradar* 100, 102, 108, *retardar* 55, 88) o locucions amb *tard* (< TARDĒ o TARDUS), com *fer tard* 49, 51, 58, 69, 111, 117, 126, 172, *venir tard* 50, *venir retardat* 50; a notar el contrari [*arribar*] *pruntual* 20 (× *prompte?*). *Trigar* (s. XIII) prové de TRĪCARĪ ‘torbar-se en minúcies; entretenir-se, tardar’, format sobre TRĪCAE ‘males herbes; minúcies, bagatel·les; obstacles, molèsties’ (*DELL, DECat*); cognats oc. *trigar*, sard *trigare, trigai*.

Torbar-se (Figuera, 1840) és un der. del llat. TŪRBĀRE ‘enterbolir, agitar, posar en desordre, entretenir-se’, que en cat. med. prengué sovint el sentit de ‘destorbar, [fer] retardar una acció’ que és a l’origen del significat mall. ‘tardar’; el verb és sempre pronominal, amb accent sobre el pronom (*torbar-sè*), amb freqüent africació del grup *r-s* (*torbatsè*); var. *estorbar-se* (“t’has estorbat” 77), amb aglutinació del pronom a partir de casos com “s’és torbat” ‘s’ha torbat, ha tardat’.

L’alg. *bistentar* 85 és un manlleu al logudorès *bistentare* (< it. ant.).

Finalment, cal ressenyar diversos fraseologismes formats amb “*estar* + expressió de temps”: *estar molt temps a venir* 92 o, simplement, *estar molt* 76; *estar estona* 12, 40, *estar gaire estona* 72 o *estar gaire* 70, *no pot ser que esperi* (= *estigui*) *gaire a arribar* 34; *arribar a tres quarts de quinze* ‘arribar tard’ 44; *estar rato* 83, manlleu al cast.

A notar els mots en relació *retrassar* 118 i *atrassar* 118 (← cast.).

Una mirada geogràfica als diversos significants ens mostra la gran extensió de *tardar* que, en el cat. or., té la companyia de *trigar*, forta en ross., potser ajudada per l’oc., i prioritària en algunes poblacions del cat. central (21, 23), mentre que el modern *torbar-se* s’ha obert camí en mall., on conviu en dos parlars (73, 76) amb *tardar*, que encara es manté en men. i eiv. com a forma única. L’alg. ha rebut el manlleu sard *bistentar*. No falten algunes expressions perifràstiques del tipus *estar estona*.

Són mots normatius *tardar* i *trigar*, des del *DOrt*, 1917; *torbar-se*, que figurava amb un exemple (*No et torbis: vine de seguida*) en el *DG₁*, 1932, va precedir de la definició “Entretenir-se, invertir més temps del que cal” en el *DIEC₁*, 1995.

